

מצוות קידוש ה'

1. ספר מצוספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ט':

והמצוה התשיעית היא שצונו לקדש השם והוא אמרו (אמור כב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיזק שום מזיק. ואף על פי שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה לא נשמע ממנו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו ואף על פי שלבנו מאמין בו יתעלה. וזאת היא מצות קדוש השם **המצווים בה בני ישראל בכללם** רוצה לומר מסירת נפשנו למות ביד האונס על אהבתו ית' ואמונת יחודו. כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה (דניאל ג) בזמן נבוכדנצר הרשע כשגזר להשתחות לצלם והשתחוו כל העמים וישראל בכלל ולא היה שם מקדש שם שמים והיתה בזה חרפה גדולה על ישראל שנעדרה המצוה הזאת מכלם ולא היה בו ראוי שיפורסם הייחוד ויגלה ברבים בעת ההיא. ויעד השם על ידי ישעיה (כט) שלא תשלם חרפת ישראל בעדות ההיא ושייראו בהם ילדים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות וימסרו נפשם ויפרסמו ויחזקו האמונה ויקדשו את השם ברבים כמו שצונו יתעלה על ידי משה רבנו. והוא אמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגומר. ולשון ספרא (אמור ספ"ט) על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים. ובגמר סנהדרין (עד ב) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה תא שמע שבע מצוות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הו'. הנה כבר התבאר לך שהיא מכלל מספר המצוות שהם חובה לישראל ולקחו ראה על מצוה זו מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. והנה התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין (עד א):

מהי הגדרתה של המצוה לפי הני"ל?

2. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה ס"ג:

והמצוה הס"ג היא שהזהירנו מחלול השם. והוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו שקדם באורו בתשיעית ממצות עשה. והוא אמרו יתעלה (אמור כב) ולא תחללו את שם קדשי. **והעון הזה יחלק לשלשה חלקים. שנים כוללים ואחד מיוחד.** ואולם החלק האחד הכולל, שכל מי שבקשו ממנו לעבור על דבר מן המצוות בשעת השמד והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין מצות חמורות, או מי שיבוקש ממנו שיעבור על עבודה זרה או גילוי עריות או שפיקות דמים ואפילו שלא בשעת השמד, הנה הוא חייב להתיר נפשו וייהרג ואל יעבור כמו שבארנו בתשיעית ממצות עשה. ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה. ואם היה זה ברבים כלומר בעשרה מישראל כבר חלל את השם ברבים ועבר על אמרו יתעלה ולא תחללו את שם קדשי. וחסאו גדול מאד... והחלק השני הכולל גם כן, שיעשה אדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה אבל יכוין בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים הנה זה גם כן מחלל שם שמים ולוקה. ולפיכך אמר (קדושים יט) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה. והחלק המיוחד הוא שיעשה האדם ידוע במעלה והטוב פעולה אחת תיראה בעיני ההמון שהוא עבירה ושאיין דמיון הפועל ההוא ראוי לנכבד כמוהו לעשות אף על פי שיהיה הפועל מותר הנה הוא חלל את השם. והוא אמרם (יומא פו א) היכי דמי חלול השם כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר רבי פלוני אמר כגון אנא דמסיגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין. וכבר נכפל לאו זה ואמר (ס"פ אח"מ) לא תחלל את שם אלהיך אני י"י. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפסחים (כה א) וסוף יומא (פב א, פד א, פו א):

מהי הגדרתה של המצוה לפי הני"ל?

"והוא היפך קידוש ה' שנצטוינו בו", מדוע אין "סימטריה" בין מצוות ה"עשה" למצוות ה"לא תעשה"?

3. ספרא אמור פרשה ח' ד"ה פרק ט':

(ד) ולא תחללו שומע אני ממשמע שנאמר ולא תחלל אמור קדש וכשהוא אומר ונקדשתי מסור את עצמך וקדש שמי, יכול ביחידי תלמוד לומר בתוך בני ישראל המרובים.

4. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה א':

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.

"כל בית ישראל" ועיין בסה"מ "המצווים בה בניי בכללם". מדוע מדגיש הרמב"ם את חובת הכלל?
העזר במקור הבא.

5. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה י, יא':

כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה', ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים, וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם.

מצוות קידוש ה'

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה יא':

ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עבירות הרי זה חילול את השם כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר, והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן, או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ וביניהן, או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין, וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתונם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את השם ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

6. ספר המצוות לרמב"ם סיום מצוות עשה

המצוות שהן מזה המין המצוות ההכרחיות. מפני שהן מתחייבות לכל איש שהגיע לכלל שנים מישראל בהכרח בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין: וכשתסתכל באלו הרמ"ח מצוות עשה תמצא המצוות ההכרחיות מהם ששים מצוות. ובתנאי שהאיש שאמרנו שחייב באלו הששים מצוות ההכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו. והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים למזון האדם רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד בנים. ואלו הששים מצוות הם לפי הסדר אשר סדרנו אותם במנינו זה. המצוה הראשונה והשנית והשלישית והרביעית והחמישית והששית והשביעית והשמינית והתשיעית...

כיצד ניתן להבין מדוע מצוות קידוש ה' היא הכרחית? העזר במקור הבא.

7. ספר יראים סימן ת"ג:

שלא יפקיר אדם במעשיו ובדבריו באחת מכל מצוות האמורות בתורה ואפי' דקדוק אחד מדברי סופרים כי אם יחבב תורה ודקדוקיה וישמח לבו לקראת המצוות ואפילו אינה מצוה אלא מנהג יהודית ואם יעבירו נראה כעובר מצוה ומפקירה צריך שיהרג על הדבר כדאמרינן בסנהדרין בסוף פ' בן סורר ומורה [ע"ד א'] בשעת השמד אפילו על מצוה קלה יהרג ואל יעבור פי שעת השמד שמכוונים עובדי כוכבים להעביר מצוות המקום ולהכעיס לפניו... ומצוה זאת אף על פי שאין בה כי אם עשה שקולה היא לפני המקום ומכרעת שהרי החמירה תורה שיהרג אדם עליה כדתניא מסור עצמך על קידוש שמי.

"ולא נצטוותה זאת המצוה אלא למעמד הגדול ההוא" (סה"מ ט') האמנם!!

8. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד ב:

תא שמע, עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [לעצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגוי] ובתנורך ובמשארותיך. אימתית משארות מצוויות אצל תנור - הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם - על אחת כמה וכמה:

9. תוספות מסכת פסחים דף נג עמוד ב:

מה ראו חנניה מישאל ועזריה - פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה ומפרי"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו נערות (כתובות לג:): אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחוים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר **ור"י מפרש** מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין צג.) ג' היו באותה עצה.

מהי קושיית התוס' מהי תשובתו של ר"י?

10. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ד':

כל מי שנאמר בו יעבור ואל ייהרג ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קידש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי עקיבא וחביריו, ואלו הן הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן, ועליהן נאמר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה... אבל אם יכול למלט נפשו ולברוח מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שב על קיאו, והוא נקרא עובד עבודת כוכבים במזיד והוא נטרד מן העולם הבא ויורד למדרגה התחתונה של גיהנם.

מה קשה מהלכה זו על דרשת תודוס איש רומי בגמרא בפסחים לעיל? להבנת העניין העזר במקורות הבאים.

11. בראשית רבה (וילנא) פרשה לד:

אך להביא את החונק עצמו, יכול כשאול, ת"ל אך, יכול כחנניה מישאל ועזריה ת"ל אך

מצוות קידוש ה'

12. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ז:

על דעת רבנן עבדו ישראל עבודת כוכבים בימי נבוכדנצר, על דעת ר' שמעון בן יוחאי לא עבדו ישראל עבודת כוכבים בימי נבוכדנצר, על דעת רבנן עבדו ישראל עבודת כוכבים כיצד, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש עשרים ושלשה מכל אומה ואומה, ועשרים ושלשה מכל ישראל, על דעת ר' שמעון לא עבדו ישראל עבודת כוכבים הא כיצד, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלשה שלשה, ושלשה מכל ישראל, וחנניה מישראל ועזריה שהיו השלשה מישראל עמדו ומיחו על עצמן ולא עבדו עבודת כוכבים, הלכו להם אצל דניאל, אמר /אמרו/ לו רבינו דניאל, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלשה שלשה ולנו הפריש מכל ישראל מה אתה אומר לנו נסגוד ליה או לא, אמר להם הנה הנביא לפניכם לכו אצלו, הלכו להם מיד אצל יחזקאל, אמרו לו כמו שאמרו לדניאל נסגוד ליה או לא, אמר להם כבר מקובל אני מישעיה רבי (ישעיה כ"ו) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, אמרו ליה מה את בעי דיהון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל אומיא, אמר לון ומה אתון אמרין, אמרו ליה און בעינן נתן ביה פגם דנהווי תמן ולא נסגוד ליה, בגין דיהון אמרין הדין צלמא כל אומיא סגיד ליה לבר מישראל, אמר להם אם כדעתכם המתינו לי עד שאמלך בגבורה הה"ד (יחזקאל כ') באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' וישבו לפני, ומי היו אלו חנניה מישראל ועזריה, אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע חנניה מישראל ועזריה מבקשים ליתן נפשם על קדושת שמך, מתקיים את עליהן או לא, אמר לו איני מתקיים עליהם הה"ד (שם /יחזקאל כ') בן אדם דבר את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' הלדרוש אותי אתם באים, מאחר שגרמתם לי להחריב ביתי ולשרוף היכלי ולהגלות בני לבין האומות ואחר כך אתם באים לדרשני, (שם /יחזקאל כ') חי אני אם אדרש לכם, באותה שעה בכה יחזקאל וקוץ והילל בעצמו ואמר ווי לשונאי ישראל אבדה שארית יהודה, שלא נשתייר מיהודה אלא אלו בלבד שנא' (דניאל א') ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישראל ועזריה וזו תשובה באה להם והוה בכי ואויל, כיון דאתא אמרו ליה מה אמר לך הקדוש ברוך הוא, אמר להם אינו מתקיים עליכם, אמרו לו בין מתקיים בין שאין מתקיים אנו נותנין נפשותינו על קדושת שמו, תדע לך שהוא כן, שעד שלא באו אצל יחזקאל מה אמרו לו לנבוכדנצר (שם /דניאל ג') לא חשחין אנחנו על דנה פתגם להתבוך הן איתי אלהנא די אנחנו פלחין יכל לשזבותנא, לאחר שבאו אל יחזקאל ושמעו התשובה אמרו לנבוכדנצר (שם /דניאל ג') והן לא ידיע ליהוא לך מלכא, בין מציל בין לא מציל ידיע ליהוא לך מלכא די לאלהיך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד, מן דנפקין מן גביה דיחזקאל נגלה הקדוש ברוך הוא ואמר לו יחזקאל מה את סבור שאיני מתקיים עליהם מתקיים אני עליהם בודאי הה"ד (יחזקאל ל"ו) כה אמר ה' אלהים עוד זאת אדרש לבית ישראל, אלא שביק להון ולא תימר להון מדי, אשבוק להון מהלכין על תומם הה"ד (משלי י') הולך בתום ילך בטח וגו',

"כי שמך נקרא על עירך"

13. מנחת חינוך פרשת ואתחנן מצוה תכה:

וכתב הרב המחבר והעובר על זה ובא לידו ויכול להורגו מבלי שישתכן בדבר ולא הרגו ביטל עשה זה. וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מ"מ מצוה זו דהתורה ציוותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיניי על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחויי סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שישתכן וצ"ע:

"ועל עמך"

14. שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן קמג:

אבל הצלת כלל ישראל י"ל דאין צריך הוראת ב"ד, דפשוט הוא דהוי למגדר מילתא, וע"כ התיירה יעל לעצמה בלא ב"ד. ובזה י"ל ג"כ דאזדא ראוי מאסתר אפילו בלא סברא דכלל ישראל, דשם עשתה ע"פ הוראת מרדכי, דהוי כב"ד, ומותר בודאי בתור הוראת שעה, אבל בלא היתר ב"ד י"ל דהדרין לכללין, דאין לך דבר העומד נגד וחי בהם, אלא דמסברא פשוט הוא דלכלל ישראל א"צ היתר ב"ד, וכמש"כ מיעל... ולענין הצלת כלל ישראל כבר כתבתי לעיל, דלע"ד מטעם הוראת שעה ולמגדר מילתא נגע בה, אלא שהוא דבר פשוט כ"כ שא"צ ב"ד ע"ז. וממלחמת מצוה לע"ד אין ללמוד כלל, דע"כ ענייני הכלל דמלחמות יוצאים הם מכלל זה דחויי בהם, שהרי גם מלחמת רשות מותרת היא, 7 ואין מצינו היתר להכניס נפשות רבות בסכנה בשביל הרווחה, אלא דמלחמה והלכות צבור שאני.